

Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 553-554: Географія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 192 с.

Naukovy Visnyk Chernivetskogo Universitetu: Zbirnyk Naykovykh Prats. Vyp. 553-554: Geografia. – Chernivtsi: Chernivtsi National University, 2011. – 192 p.

У збірнику висвітлюються актуальні проблеми фізичної географії та соціально-економічної географії, що стосуються загальногеографічних та регіональних питань

Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету
імені *Юрія Федьковича*

Редколегія випуску:

д.геогр.н., проф. Руденко В.П. (наук. редактор),
д.геогр.н., проф. Круль В.П. (заст. наук. редактора),
д.геогр.н., проф. Гуцуляк В.М.,
д.геогр.н., проф. Джаман В.О.,
д.екон.н., проф. Жук М.В.,
д.геогр.н., проф. Кирилюк М.І.,
д.геогр.н., доц. Кілінська К.Й.,
д.геогр.н., проф. Ющенко Ю.С.,
к.геогр.н., асист. Кирилюк С.М. (відп. секретар)

Свідоцтво Міністерства України у справах преси та інформації
№ 2158 серія КВ від 12.08.1996.

Загальнодержавне видання
Збірник входить до переліку наукових видань ВАК України

Статті подано в авторській редакції. Погляд редколегії збірника не завжди співпадає з позицією авторів опублікованих матеріалів. Автори повністю відповідають за підбір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

Редакція не несе відповідальності за якість наданих зображень до статей!

ЗМІСТ

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ

Григорійчук В.

Можливості перспективного водопостачання міста Чернівці
з інфільтраційних водозаборів р. Прут 7

Дубіс Л.Ф.

Аналіз мінералогічного складу відкладів реліктових дюн Сарненської алювіальної рівнини 10

Дарчук К.В., Атаманюк М.-Т. М.

Регіональні особливості антропогенної перетвореності території Івано-Франківської області 16

Ющенко Ю.С., Пасічник М.Д.

Руслознавчо-гідрологічні аспекти розвитку річкових геоекологічних коридорів 21

Мельник А.А., Явкін В.Г.

Басейнові системи, природокористування та деформація гідрографа паводку
(на прикладі подільських приток Дністра) 27

Ющенко Ю.С., Кирилюк А.О., Паланичко О.В.

Методичні аспекти виділення однорідних ділянок русел та заплав на річках Передкарпаття 34

Березка І.С., Смірнов Я.В.

Порівняння методик визначення порядків річкових приток 39

Караван Ю.В.

Моніторинг басейну р. Сірет згідно з вимогами Водної рамкової директиви ЄС 2000/60/ЄС 45

Ходан Г.В., Танасюк М.В., Присакар В.Б.

Аналіз показників акумуляції важких металів
у елементарних геохімічних ландшафтах Чернівецької області 49

Присакар В.Б.

Ландшафтно-геохімічна характеристика рекреаційних зон Чернівецької області 52

Настюк М.

Особливості формування та проходження катастрофічного паводку 11 серпня 2010 року
на території водозбору р. Путила 55

Ющенко Ю.С., Ющенко О.Ю.

Умови руслоформування у верхів'ях Пруту 59

Данілова О.М., Худіковська В.А.

Лісові ресурси як чинник розвитку лісопромислового комплексу Чернівецької області 63

Коржик В.П.

Омонімія Буковинських Карпат у контексті історико-географічного процесу 67

Костенюк Л.В.

Геоморфологічні типи умов формування русел у басейні Верхнього Пруту 73

Бабюк Л.

Розробка проекту екостежки «На хвилях Тіраса»
як засобу оптимізації рекреаційного використання території Дністровського каньйону 78

Гончар О.М.

Загальний аналіз гідрологічного режиму річок у басейні Дністра 83

Приходько М.

Конструктивно-географічні засади збалансованого ресурсокористування
як фактора екологічної безпеки геосистем 88

Кирилюк С.М.

Геоморфологія малих місячних кратерів 94

ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

Лозинський Р.

Етномовні процеси й їх типологія
(для потреб суспільно-географічних досліджень) 101

Іванунік В.

Оцінка рівня розвитку туристичної інфраструктури
в системі закладів громадського харчування (на прикладі Чернівецької області) 105

Сухий П., Вах І.

Територіальна структура і територіальна організація
комплексу народних художніх промислів Галицької Гуцульщини109

Лапушняк М., Плитчук М.

Проблемні аспекти переходу Карпатського регіону до сталого екологічного розвитку115

Нєвєнченко А.І.

Економічна оцінка земель урболандшафтів Коломийського Прикарпаття119

Заячук О.Г., Грицюк О.І.

Суспільно-географічний аналіз готельно-ресторанного господарства Чернівецької області122

Бойко І., Антал А., Івасютин О.

Посткризові тенденції у туристичній рекламі127

Колядинський П.В.

Виробнича функція в територіальній структурі міста Чернівці131

Покляцький С.

Місто як міждисциплінарний об'єкт вивчення: еволюція наукових підходів135

Руденко С.

Компонентна структура природно-ресурсного потенціалу
за вдосконаленою схемою фізико-географічного районування України143

Калько А.Д.

Фактори формування мінерально-сировинної бази Світу148

Греков С.А.

Територіальні відмінності сільгоспвиробництва
в особистих селянських господарствах населення Чернівецької області155

Божук Т.І.

Гірськолижні туристичні центри Українських Карпат: оцінка конкурентних переваг159

Заблотовська Н.

Особливості розвитку районних локальних систем розселення
Хмельницької субрегіональної системи розселення163

Мозговий А.

Збалансований розвиток урбанізованих територій України167

Костащук І.І.

Територіальні відмінності в забезпеченості населення
зкладами культури в Чернівецькій області171

Назарук М.

Структурні зміни в економіці міста Львова
на зламі XX та XXI століть та їх вплив на функціонування урбосистеми174

Лелюк О.В.

Визначення сучасного стану наявних туристичних ресурсів
як показника ефективності розвитку туристичної галузі Чернівецької області179

Заячук М.Д., Первісник Л.Ю.

Фермерські господарства Волинської області(1992 – 2010 рр.)183

CONTENTS

PHYSICAL GEOGRAPHY

Grigorchuk V.

Possibilities of Chernivtsy water supply perspective with river Prut infiltration water intakes7

Dubis L.F.

Analysis of mineralogical composition of relict dunes deposits of the Sarna plain10

Darchuk K.V., Atamanyuk M.-T.M.

Regional features of anthropogenic transformation territory of the Ivano-Frankovsk area16

Yushchenko Y.S., Pasichnyk M.D.

Channel and hydrological aspects of development of the geoenvironmental corridors of rivers21

Melnyk A.An., Yavkin V.G.Basin system, nature and deformation hidrograf flood
(the case of podolsk tributaries of the Dniester)27**Yushchenko Yu.S., Kyrylyuk A.O., Palanychko O.V.**The methodical aspects of division of homogeneous plots riverbeds
and floodplains of rivers' in Peredkarpattia34**Berezka I.S., Smirnov J.V.**

Comparison methods of ordering river streams39

Karavan J.Monitoring of pool of the river Siret according to requirements
of the EU Water Framework Directive 200/60/EC45**Hodan G., Tanasyuk M., Prysakar V.**An analysis of indexes of accumulation of heavy metals
is in elementary geochemical landscapes Cherniveckoy area49**Prisakar V.B.**

Landscape-geochemical characteristics of the recreational areas Chernivtsiregion52

Nastyuk M.

Features of forming and passing of catastrophic flood in the basin Putyla River August 11, 201055

Yushchenko Y., Yushchenko A.

Terms of channel formation in upper Prut59

Danilova O.M., Hudikovska V.A.

Forest Resources as actor of Timber Industry Complex Development in Chernivtsi Region63

Korzhuk V.

Oronymy of Bukovynian Carpathians in context of historical - geographical process.....67

Kostenyuk L. V.

Geomorphologic types of river-beds of Upper Prut Basin73

Babyuk L.Development of project of water path «On waves of Tiras»
as to mean of optimization of the recreation use of territory of Dnestr Canyon78**Honchar O.N.**

The general analysis of a hydrological mode of the rivers in the given pool the rivers Dniester83

Pryhodko M.Structurally-geographical bases of the balanced resources using,
as a factor of the ecological geosystem's safety88**Kiriljuk S.**

Geomorfology of small moon's craters94

ECONOMIC AND SOCIAL GEOGRAPHY

Lozynskyi R.Ethnolinguistic processes and their typology
(for the necessities of human-geographical researches)101**Ivanunik V.**Evaluation of the development of tourism infrastructure in the catering
(for example, Chernovtsy region)105

Suchyj P. O., Vakh I. S.

Territorial structure and territorial organization of the complex
of folk art crafts of Galician Gutsulshyna109

Lapushnyak M.D., Plytchuk M.V.

Problem aspects of transition of region of Carpatians are to sustainable ecological development115

Nevenchenko A.

Estimation of earths of urbolandscapes Kolomiya Prikarpat'ya119

Zayachuk O.G., Grytsiuk O.I.

Social and geographical analysis of the hotel and restaurant management in Chernivtsi region122

Boyko I.D., Antal A.Y., Ivasutin O.

Post-crisis trends in tourism advertising127

Kolyadinsky P.V.

Production function in the territorial structure of Chernivtsi city131

Poklyatskyi S. A.

The city as an interdisciplinary object of study: the evolution of scientific approaches135

Rudenko S.

Components Structure of Nature-Resource Potential
as in Improved Scheme of Physic-Geographical Zoning in Ukraine143

Kal'ko A.D.

Factor of forming of raw mineral-material base of the world148

Grekov S.A.

Territorial differences of sil'gospvirobnictva in the personal peasant economies
of population of Chernivtsi region155

Bozhuk T.I.

Mountain Ski Centres of the Ukrainian Carpathians: Assessment
of the Competitive Advantages159

Zablotska N.

Features of development of district in-plant systems
settling Khmel'nicka subregional system settling163

Mozgovyi A.

Sustainable development of urbanized territories of Ukraine167

Kostaschuk I.I.

Territorial abolitions in material well-being of population establishments
of culture in the Tchernivtsi area171

Nazaruk M.

The structure changes in the economy of Lviv City,
between XX – XXI centuries and its influence on urbosystem's function174

Leliuk O.

Estimation the current state of existing tourist resources
as an efficiency indicator of tourism industry development in Chernivtsi region179

Zayachuk M.D., Pervisnyk L.Y.

The farm enterprises in Volyn Region (1992 -2010) 183

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ АКУМУЛЯЦІЇ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ЕЛЕМЕНТАРНИХ ГЕОХІМІЧНИХ ЛАНДШАФТАХ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Г.Д. Ходан, М.В. Танасюк

Чернівецький національний університет ім.Ю.Федьковича

В.Б. Присакар

Буковинська державна фінансова академія

Проведено аналіз показників акумуляції важких металів у елементарних геохімічних ландшафтах Чернівецької області. Визначено сумарні показники забруднення та показники інтенсивності забруднення ґрунтового покриття досліджуваної території.

Ключові слова: антропогенні ландшафти, фоновий вміст, дорожні ландшафти, елементарний геохімічний ландшафт.

Вступ. У зв'язку з високим рівнем антропогенного навантаження на природне середовище транспортними засобами, промисловим виробництвом, широким використанням добрив у сільському господарстві тощо, актуальними питаннями геохімії ландшафтів стали визначення фоновому вмісту хімічних елементів у компонентах довкілля (атмосферному повітрі, водних об'єктах, ґрунтового покритті та рослинності), на регіональному та локальному рівнях, їх геоecологічна оцінка для цілей оптимізації життєдіяльності населення.

Тривалий час особлива увага приділяється важким металам (ВМ), що характеризуються, з одного боку, токсичною дією, а з іншого (в невеликих кількостях) є необхідною умовою для забезпечення фізіологічних процесів живих організмів. Особливий науковий інтерес являє оцінка вмісту цих елементів у ґрунтах і рослинності дорожніх геосистем окремих регіонів, зокрема таких елементів, як Плюмбум, Кадмій, Цинк, Купрум, що належать до пріоритетних токсикантів.

Постановка проблеми. Відомо, що ступінь забруднення дорожніх геосистем часто перевищує фонові показники, що сприяє надмірному накопиченню елементів у сільськогосподарських культурах і, зрештою, становить небезпеку для тварин і людини. Тому одним із нагальних завдань є вивчення геохімії ВМ (Плюмбуму, Кадмію, Цинку, Купруму) в різних дорожніх геосистемах Чернівецької області, а також їх екологічна оцінка з метою подальшого використання отриманих результатів для проведення природоохоронних і сільськогосподарських заходів.

Аналіз останніх досліджень. Основним методом досліджень був ландшафтно-геохімічний аналіз, розроблений Б.Б. Полиновим, А.І. Перельманом, М.А. Глазовською, В.М. Гуцуляком та іншими. Є досвід подібних досліджень в інших регіонах країни – Поділля (Денисик, Вальчук, 2006), Волині (Волошин, Матвійчук, Лепкий, 2008)

Виклад основного матеріалу. Аналіз показників акумуляції важких металів (ВМ) у елементарних геохімічних ландшафтах (ЕГЛ) області (таблиця 1) показав, що найвище сумарне забруднення на Прут-Дністерському межиріччі характерне для елювіальних ЕГЛ (з різновидами сірих лісових ґрунтів). Тут виділяються Полігони з показником $Z_c - 1,5$ (навіть для ясно-сірих лісових ґрунтів), що обумовлено техногенним впливом автотранспортних засобів. Таких самих показник ($Z_c - 1,5$) виявлений і для супераквальних ЕГЛ (з переважанням сірих лісових оглеєних ґрунтів), це пояснюється вже акумулятивними властивостями оглеєних ґрунтів.

В Прут-Сіретській фізико-географічній області найбільший $Z_c (1,9)$ властивий для транселювіальних ЕГЛ (з ясно-сірими ґрунтами), що також пояснюється техногенним накопиченням ВМ (не дивлячись на слабкі акумулятивні властивості цих ґрунтів). Наступним за $Z_c (1,4)$ є елювіальні ЕГЛ (з темно-сірими лісовими ґрунтами, з підвищеним акумулятивним ефектом). Найменшим показником $Z_c (1,0)$ виявлений для неоелювіального ЕГЛ, з добре вираженим промивним водним режимом (алювіальні відклади).

Для регіону Буковинських Карпат певних закономірностей не виявлено, оскільки він відрізняється досить складною ландшафтною структурою.

Отже, аналіз геохімічної диференціації забрудненості придорожніх смуг області показав, що тут має місце певна закономірність. Найвищий показник Z_c характерний для супераквальних та елювіальних акумулятивних ЕГЛ, від яких йде зменшення показника Z_c до неоелювіальних ЛК (особливо супіщаних). Але вказана закономірність може порушуватись під впливом техногенного фактору (збільшення інтенсивності викидів автомобільним транспортом). Так, для ЕГЛ з ясно-сірими ґрунтами, Z_c становить 1,9, і це, не дивлячись на їх транселювіальне місцезонавання.

Геохімічні показники ЕГЛ придорожніх смуг Чернівецької області

Прут-Дністерська фізико-географічна область					
Елементарний-геохімічний ландшафт (ЕГЛ)	Показники екостану		Оцінка екостану		Грунти
	Zc	середнє	Pj	середнє	
Елювіальний	1.2	1,2	10.6-11.6	11,2	Темно-сірі лісові
	1.1 -1.9	1,4	10.6-13.6	11,8	Чорноземи опідзолені
	1.5	1,5	11.7	1,7	Ясно-сірі лісові
Неоеолувіальний	1.0 - 1.2	1,1	6.2 - 11.0	8,6	Темно-сірі лісові
	1.0 -1.5	1,2	8.9 - 12.	9,9	Дернові супіщані
Супераквальні	1.2 - 2.	1,5	11.0-13.7	12,4	Сірі лісові оглеєні
Транселювіальні	1.2	1,2	10,1	10,1	Чорноземи неглибокі

Прут-Сіретська фізико-географічна область					
Елювіальний	1.1 - 2.1	11,4	10.2- 14.7	11,4	Темно-сірі лісові
Транселювіальний	1.9	1.9	13.3	13.3	Ясно-сірі лісові середньозміті
Транссупераквальні	1,3	1,3	12,2	12,2	Дернові оглеєні
Неоеолувіальний	1.0 - 1.9	1,2	7.8- 12.7	9,4	Дернові опідзолені
	1.1 - 1.3	1,2	10.6 - 11.0	10,8	Дернові супіщані
	1.1	1.1	9.8	9.8	Буроземно-підзолисті глеюваті
	1.2	1,2	10.4	10,4	Темно-сірі лісові
	1.1	1,1	8.7	8,7	Лучні опідзолені
Неоеолувіальні (малих долин)	1.2	1,2	11.3	11,3	Дерново-техногенні

Буковинські Карпати					
Елювіальний	1.0 - 1.2	1,1	8.3 - 10.8	9,7	Дерново-буроземні оглеєні
Неоеолувіальний	2,0	2,0	12.0	12,0	Бурі гірсько-лісові
	1.1	1.1	9.8	9.8	Буроземно-підзолисті глеюваті

Ландшафтно-геохімічний підхід, як один з основних, дав можливість встановити закономірності територіального розподілу розсіювання та акумуляції хімічних елементів, виявити аномальні геохімічні поля у різних геоприродних компонентах та їх приуроченість до конкретних елементарних геохімічних ландшафтів (ЕГЛ). Встановлено, що ступінь забрудненості хімічними елементами (Плюмбум, Купрум, Цинк, Кадмій) ґрунтово-рослинного покриву приватодорожніх смуг (0-100 м) тісно пов'язаний з окремими характеристиками природних ландшафтів (мезорельєф, рН ґрунту, насадження рослин, роза вітрів тощо).

Висновки. Аналіз розподілу важких металів у дорожніх геосистемах області показав, що в

багатьох місцях формуються геохімічні ореоли, ширина і форма яких, як правило, залежить від геоecологічних факторів та інтенсивності руху автотранспортних засобів. Більш чіткий розподіл по профілю (трансекта) дорожніх геосистем має Плюмбум, вміст якого в багатьох опорних точках відображає небезпечну екологічну ситуацію.

Геохімічні характеристики вказаних хімічних елементів чітко свідчать про їхнє антропогенне накопичення в придорожніх смугах. Серед забруднювачів, в першу чергу виділяється Плюмбум, і в меншій мірі Цинк, Купрум та Кадмій.

Для оптимізації функціонування дорожніх геосистем області необхідно впровадити ряд заходів, які б відповідали Європейським стан-

дартам: покращити екологічні якості бензину; використовувати нові види пального; упорядкувати та створити нові лісозахисні смуги; зменшити кількість поворотів та вирівнювати дороги; будувати дороги в обхід населених пунктів та ін.

Список літератури:

1. Волошин І. М. Особливості геохімічного забруднення приавтомагістральних смуг Волині / І. М. Волошин, Л. Ю. Матвійчук, М. І. Лепкий. – Луцьк: ВМА „Терен“. – 244 с.
2. Гуцуляк В. М. Ландшафтна екологія: геохімічний аспект: навч. посібник / В. М. Гуцуляк. – Чернівці : Рута, 2002. – 247 с.
3. Денисик Г. І. Дорожні ландшафти Поділля / Г. І. Денисик, О. М. Вальчук. – Вінниця : Теза, 2005. – 180 с.

Г.Ходан, М.Танасюк, В.Присакар Анализ показателей аккумуляции тяжелых металлов в элементарных геохимических ландшафтах Черновицкой области. Проведен анализ показателей аккумуляции тяжелых металлов в элементарных геохимических ландшафтах Черновицкой области. Определенно суммарные показатели загрязнения и показатели интенсивности загрязнения почвенного покрова исследуемой территории.

Ключевые слова: антропогенные ландшафты, фоновое содержание, дорожные ландшафты, элементарный геохимический ландшафт.

G.Hodan, M. Tanasyuk, V.Prysakar An analysis of indexes of accumulation of heavy metals is in elementary geochemical landscapes Cherniveckoy area. The analysis of indexes of accumulation of heavy metals is conducted in the elementary geochemical landscapes of the Chernovickoy area. Certainly total indexes of contamination and indexes of intensity of contamination of soil cover of the probed territory.

Keywords: anthropogenic landscapes, base-line maintenance, travelling landscapes, elementary geochemical landscape.